

Havikerwaard Zuid

Nieuwsbrief

Voorjaar 2019

Even bijpraten

In september 2017 startte K3Delta samen met Landgoed Middachten met de werkzaamheden in de Havikerwaard Zuid. Door zandwinning wordt een nevengeul langs de IJssel gerealiseerd, zodat er meer ruimte is voor het water. Er ontstaat een nieuw natuurgebied, er worden fiets- en wandelroutes aangelegd en er wordt bijgedragen aan langjarige instandhouding van kasteel Middachten. Inmiddels zijn de werkzaamheden in volle gang en is er al veel gebeurd. Graag praten wij u in deze nieuwsbrief bij over de stand van zaken.

Havikerpoort

De Havikerwaard Zuid is onderdeel van de Havikerpoort. Vanaf 2001 werkt K3Delta samen met Landgoed Middachten, natuurorganisaties, eigenaren en diverse overheden aan de Havikerpoort. Het doel: dit unieke gebied behouden voor de toekomst, het nog mooier maken en ontwikkelen tot een groene verbinding tussen Veluwe, IJsselvallei en Achterhoek. En er is al veel gebeurd. Het ecoduct is gerealiseerd, er zijn fietspaden aangelegd en in 2018 is het vernattingsproject bij de veenbossen gerealiseerd.

Werk in uitvoering

Interview met Frank Taverne en Frank Kock van K3Delta

De herinrichting van de Havikerwaard wordt mogelijk gemaakt door de winning van industriezand. Frank Kock en Frank Taverne, beide werkzaam bij K3Delta, zijn verantwoordelijk voor de zandwinning en het grondwerk. Samen vertellen ze over het werk in de Havikerwaard.

Wat is jullie functie?

Frank Kock: "Ik was sinds 1996 bedrijfsleider van de oude Valewaard. Mensen uit de omgeving kennen dat ongetwijfeld

nog. K3Delta nam vijf jaar geleden de Valewaard over. Ik zorg bij K3Delta voor de dagelijkse aansturing van alles wat hier gebeurt. Dus van zandwinning tot en met grondwerk."

Frank Taverne: "Ik ben projectleider binnen K3Delta. In de Havikerwaard ben ik verantwoordelijk voor het grondwerk. Bij het grondwerk gaat het om de reconstructie, dus om de herinrichting en de afwerking van het gebied. De zandwinning en het grondwerk vinden hier overigens tegelijkertijd plaats."

Hoe gaat die zandwinning precies in zijn werk?

Frank Kock: "Sinds februari 2018 ligt er een machine, een soort boot, in het water. Dat is de zandzuiger, die zand en grind van de bodem opzuigt. Daardoor wordt de waterplas groter en ontstaan onder andere de geulen. De machinist weet precies hoeveel zand op welke plek moet worden opgezogen. Het zand en grind gaat vanaf de zandzuiger via een leiding naar de zandwininstallatie. Voordat de zandzuiger er was, werd het zand met kranen en dumpers (een wagen met een hele grote bak) naar de installatie gereden. Eenmaal in de installatie wordt het zand gewassen, gezeefd en op korrelgrootte geselecteerd: van fijn tot grof. Op elke bult zand die je bij de installatie ziet, ligt een andere zandsoort. Vervolgens gaat het zand in het gewenste mengsel naar klanten. Naar de betonproducenten en de wegenbouw bijvoorbeeld. Zand wordt gebruikt als onderlaag voor het asfalt. Ook wordt zand gebruikt voor het aanleggen van kunstgras sportvelden."

Jullie vertelden net dat de zandwinning en grondwerk gelijktijdig gebeuren. Hoe zit dat?

Frank Taverne: "Het is niet zo dat we eerst in het hele gebied al het zand winnen, en daarna pas beginnen met de herinrichting. We voeren het werk in fases uit. We leveren steeds bepaalde gebieden op en gaan dan verder met het volgende gebied. Dus we winnen in een bepaald stuk het zand, gaan vervolgens aan de slag met de herinrichting en als dat af is, gaan we pas naar het volgende gebied. Daar doen we dan weer hetzelfde."

Frank Kock (l) en Frank Taverne met op de achtergrond de zandzuiger

Lees verder op pagina 2

Een veranderend landschap

Na een proces van 15 jaar overleg rondom de tekentafel, ging eind 2017 dan eindelijk de eerste schop in de grond. Dat was voor Middachten wel even wennen. Op papier is alles overzichtelijk, maar nu ging het echt gebeuren. Bulldozers en shovels maakten al gauw duidelijk dat het hier niet om een kleine ingreep ging: de uitvoering was begonnen!

Inmiddels zijn we ruim 1,5 jaar verder. Wij hebben ervaren dat de intensieve samenwerking tussen Middachten en K3Delta in de jaren van planvorming, ons nu goed van pas komt. Doordat we elkaar persoonlijk kennen, weten we elkaar gauw te vinden en is het onderling vertrouwen groot. En dat geldt ook voor de boeren die het resterende land gebruiken. Als zij ergens tegenaan lopen of vragen hebben, is het een klein moeite om een overleg in het veld te organiseren. De veranderingen in het gebied gaan snel en dan kan je beter maar ter plaatse polshoogte nemen. De gebiedskennis van de grondgebruikers is daarbij onmisbaar. Verder overleggen we samen over de aanleg van een drijvend zonnepark op de waterplas.

Frank Kock: "We zijn met de zandwinning begonnen in de westhoek. Vanaf daar werken we naar het oosten toe. We winnen het zand, en het hele fijne zand vullen we dan 'achter ons' weer aan. Voor een deel brengen we dus ook zand terug. Behalve op de plekken waar de twee geulen komen. We zijn nu bezig met fase 1, en dat vordert gestaag. We zijn nu ongeveer ter hoogte van de zandwin-installatie."

Waarom wordt dat fijne zand teruggebracht?

Frank Taverne: "We winnen ook het zand in het gebied dat landbouwgrond was. Een deel van dat gebied wordt straks opnieuw landbouwgrond. Als je zand weghaalt, komt dat gebied logischerwijs lager te liggen. Het hele fijne zand is goed als zogenaamd 'ophoogzand' te gebruiken. De bovenlaag, klei

en het fijne zand gebruiken we dus om het gebied dat straks weer wordt ingericht als landbouwgrond, op hoogte te brengen. En we gebruiken het ook om nieuwe oevers vorm te geven."

Wat gaat er de komende tijd gebeuren?

Frank Kock: "We schuiven langzaam op richting het oosten. De komende jaren zullen echt in het teken staan van de zandwinning, terwijl we het meest westelijke deel dus ook al aan het herinrichten zijn."

Frank Taverne: "Ook zijn we bezig met plannen om de zandwin-installatie te moderniseren. We willen 'm graag nog duurzamer maken en elektrisch gaan aandrijven, met streekeigen groene stroom. We hopen dat in de zomer gereed te hebben."

Bezoek op de installatie

K3Delta houdt haar deuren geopend voor geïnteresseerden. Wij ontvangen regelmatig groepen op onze locaties. Wij informeren bezoekers uitgebreid over de totaalplannen, het werk wat achter ons ligt, toekomstige plannen en de uitvoering. Ook krijgen zij een rondleiding op de installatie met uitleg over technische aspecten van het winnen van zand en grind.

Bent u aangesloten bij een scholengemeenschap, stichting, vereniging of ander gezelschap en wilt u een rondleiding? In overleg kan er veel!

U kunt contact opnemen met onze afdeling Communicatie via Elisa Scholten, op 024 348 88 09 of via e.scholten@k3.nl.

Rivierecoloog in de Havikerwaard

Interview met Gijs Kurstjens

Al 20 jaar is Gijs Kurstjens zelfstandig ecooloog. In die tijd zag hij veel van Nederland en van de rest van de wereld. Nu is hij voor even neergestreken in de Havikerwaard. En hij wordt blij van wat hij ziet. "Dit gebied gaat een belangrijke schakel vormen tussen de Veluwe en de IJssel. Ik denk dat het mogelijk is dat de zeearend en de otter zich hier straks definitief vestigen. Daar kon ik vroeger alleen maar van dromen, maar dat kan straks zomaar gebeuren. Ik ben daar ongelooflijk benieuwd naar!"

Gijs, wat doe je precies als ecooloog?

"In z'n algemeenheid kun je zeggen dat ik onderzoek doe naar planten en dieren in een gebied. Maar het gaat soms ook verder dan dat. Soms ben ik vanaf het allereerste begin bij herinrichtingsprojecten betrokken. Dan maak ik ontwerpen voor de inrichting gebaseerd op de landschapsecologie. Soms verricht ik onderzoeken voor vergunningaanvragen en bij andere projecten evalueer ik de herinrichting. Dan onderzoek ik wat goed heeft gewerkt voor flora en fauna, en wat niet."

En wat heeft je naar de Havikerwaard gebracht?

"Als zelfstandig ecooloog werk ik veel voor organisaties. Ik ben al bij verschillende projecten van K3 betrokken geweest. Afgelopen november belde Iwan Reerink, projectleider bij K3, me met de vraag of ik de ecologische begeleiding wilde doen in de Havikerwaard. K3 is nu een jaar bezig in de Havikerwaard Zuid, maar zit al veel langer in de Havikerwaard. Voor het werk hebben ze ook een vergunning vanuit de flora- en faunawet. Die vergunning komt uit 2014 en wordt meestal voor vijf jaar uitgegeven. Ik heb onderzoek gedaan voor een verlenging van de vergunning."

Hoe ziet zo'n onderzoek er uit?

"Ik doe dan veel veldwerk. Ik trek het gebied in en bekijk welke planten- en diersoorten er zijn, en hoe dat past binnen het inrichtingsontwerp. De natuur is namelijk niet stabiel. Wat er in 2014 aan planten- en diersoorten is gevonden, kan vijf jaar later veranderd zijn. Zo heb ik nu een dassenburcht gevonden die er vijf jaar geleden nog niet was. De dassen hebben zich de afgelopen jaren uitgebreid met een nieuwe kolonie. Ook broedt er nu een buizerd. Als die nieuwe bevindingen niet in het ontwerp passen, moeten er nieuwe vergunningen worden aangevraagd, maar in dit geval past het prima."

Wat is je indruk van de Havikerwaard?

"Ik ken veel gebieden, maar hier was ik nog niet geweest. Vooral 'het Paradijs', een oude kleiwinlocatie aan de Noordoostkant, is mooi. Het doet z'n naam eer aan. Er is een heel mooi bos gekomen. Er zitten aalscholvers, een beverburcht, een havik en nog meer. Het is een hele rustige hoek, je kunt er moeilijk komen. En dat komt de flora en fauna ten goede. Van zulke plekken kan ik echt gelukkig worden. Aan dat gebied komt K3 ook niet bij de herinrichting. Het enige wat daar gaat gebeuren, is dat het water in dat gebied, verbonden wordt met andere delen. Deze mooie gebieden worden dus ingepast in het plan."

En verder vind ik het bijzondere aan dit gebied dat nieuwe natuur wordt gecombineerd met bestaande natuur. Een echte meerwaarde is dat er een eiland in de plas komt. Dat zorgt ervoor dat je in het drukke Nederland ook een rustplek creëert. Dat voegt echt wat toe. Als rivierecoloogen roepen we al jaren dat er meer eilanden moeten komen. Dat is voor sommige vogels en andere dieren erg belangrijk. In principe mag je overal komen, en daar ben ik ook groot voorstander van. Maar dan is het ook goed om een paar plekken te creëren waar mensen niet, of in ieder geval niet zo gemakkelijk, kunnen komen."

De mensen kunnen je nog vaker gaan vinden in het gebied?

"Vast! Ik ga dit jaar waarschijnlijk nog een keer naar amfibieën (rugstreeppadden) kijken. En wellicht dat ik een keer per seizoen ga kijken naar de ontwikkelingen. En dan hoop ik uiteindelijk de zeearend hier te zien broeden, en de otter die hier z'n jongen grootbrengt. De randvoorwaarden zijn straks in ieder geval aanwezig!"

Groen licht voor drijvend zonnepanelenpark Havikerwaard

Waar wij werken, doen we dat zo duurzaam mogelijk. Ook in de Havikerwaard. Sinds 2017 zijn we met de gemeente, Landgoed Middachten en Rijkswaterstaat in gesprek om te onderzoeken of een drijvend zonnepanelenpark in de Havikerwaard mogelijk is. Dit park willen we plaatsen in de plas waar we nu zand winnen en koppelen aan de zandwinning, waardoor we zand kunnen winnen door streekeigen opgewekte stroom. Zo kunnen we de CO₂-uitstoot sterk verminderen.

Vergunningen en subsidies

In april 2018 ontvingen we de vergunningen voor het zonnepanelenpark van de gemeente Rheden en Rijkswaterstaat. Daarnaast is ook een Stimulerend Duurzame Energiesubsidie (SDE+) nodig. In augustus 2018 kwam het goede nieuws dat de subsidieaanvraag is goedgekeurd.

Uitvoering

Ons streven is om het zonnepark in 2020 te bouwen. Op dit moment bepalen we de meest geschikte locatie om vervolgens een aanbestedingsprocedure te starten om de geschikte partij te vinden die het park gaat realiseren. We verwachten dit najaar een opdracht te verlenen aan de bouwver.

Meer informatie

Uiteraard houden we u op de hoogte van de stand van zaken. Heeft u vragen? Dan kunt u contact opnemen met Marloes Sprong-Ariëns van K3. Zij is te bereiken via 024 348 88 27 of via m.ariens@k3.nl.

Kinderen planten bomen in Havikerwaard tijdens Nationale Boomfeestdag

Op woensdag 20 maart hebben 29 kinderen uit groep 3 en 4 van basisschool De Lappendeken uit De Steeg bomen geplant in de Havikerwaard in De Steeg. Dit deden zij in het kader van de jaarlijkse Nationale Boomfeestdag.

Ieder kind een boom

Het doel van de Boomfeestdag is om basisschoolkinderen meer inzicht in, kennis over en begrip voor bomen bij te brengen. Dit jaar is het thema 'ieder kind een boom'. Alle 29 kinderen kregen een paar boompjes die ze zelf mochten gaan inplanten. De kinderen plantten de bomen als eerste stap van de compensatie van het Rampenfondsbos dat in het gebied heeft gestaan. Dat deden ze onder toezicht oog van onder andere wethouder Marc Budel van de gemeente Rheden en Jogchum Sevenster van de Stichting Behoud Uiterwaardenlandschap en opgegroeid met het Rampenfonds.

Rampenfondsbos

Het Rampenfondsbos is na de watersnoodramp van februari 1953 aangeplant. Voor iedere boom die de pachters van Landgoed Middachten plantten, werd een bedrag beschikbaar gesteld voor het Rampenfonds.

Het huidige bos kon niet blijven bestaan, maar het bos heeft een plek gekregen in het nieuwe inrichtingsplan. Nu wordt daarvoor al een deel ingeplant met in totaal 1770 bomen, waarvan de laatste bomen nu samen met de leerlingen zijn ingeplant. Ook op andere plekken in het gebied komt nog bos terug, waaronder op de plek waar het Rampenfondsbos heeft gestaan.

Hard werken maakt hongerig

Van het planten van bomen krijg je trek, dus na het inplanten was het tijd voor een welverdiend sneetje Rhedense kruidkoek en een glaasje appel- en perensap, waarna de kinderen met een goodiebag teruggingen naar school. Daar kregen alle kinderen nog de officiële Boomfeestdagorkonde mee naar huis. Wij kijken terug op een geslaagde Boomfeestdag!

Middachten

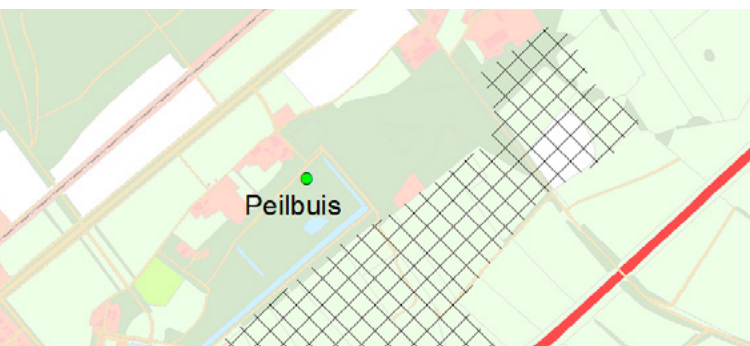
De bronnen van Middachten stromen weer

Aan de voet van de Veluwe ligt op het landgoed Middachten een uniek bronbos. Regenwater dat valt op de Veluwe komt hier naar boven en zoekt via bronnen en beekjes een weg door het bos, om uiteindelijk via enkele beken in de IJssel te stromen. De laatste decennia is het bos verdroogd en verzuurd. Door de sloten in aangrenzend landbouwgebied ondieper te maken, is de waterdruk nu verhoogd.

Het eeuwenoude landgoed Middachten strekt zich uit van de Veluwe tot de IJssel en heeft een soortenrijke natuur. Het bronbos ligt in een oude, met veen gevulde stroomgeul van de Rijn aan de voet van de heuvels. Het bestaat deels uit opgaand bos, deels uit elzen- en essenhakhout.

Het Waterschap Rijn en IJssel heeft samen met landgoed Middachten, gemeente Rheden en provincie Gelderland het plan gemaakt om de verdroging aan te pakken. De sleutel lag in ontwatering van het aangrenzende landbouwgebied Middachterbroek. Eind 2017 zijn de sloten in het gebied ondieper gemaakt en verkleind, zodat zij minder water afvoeren. Deze maatregelen konden uitgevoerd worden omdat zowel het landgoed als de pachter konden instemmen met vernatting. Het landbouwgebied is in agrarisch natuurbeheer bij een biologische boer.

Om het effect van de maatregelen te volgen zijn er in de bronbossen peilbuizen geplaatst. Per locatie zijn twee filters geplaatst: één diep en één ondiep. Daarmee kan de kweldruk gemeten worden: bij een kwelsituatie is de grondwaterstand in de diepe buis hoger dan in de ondiepe buis en wordt het water naar boven gedrukt. Op het kaartje is de locatie van één van de peilbuizen weergegeven. Het gearceerde gebied op dit kaartje is het Middachterbroek, waar de maatregelen zijn genomen.

In onderstaande grafiek zijn deze standen weergegeven voor de periode februari 2015 tot en met oktober 2018. De grafiek laat zien dat het verschil in stijghoogte tussen diep en ondiep grondwater na de maatregelen toegenomen is. Het gemiddelde verschil voor de maatregelen was 6 centimeter; na de maatregelen 13 centimeter. De kweldruk onder de bronbossen lijkt dus verdubbeld. Natuurlijk is de periode nog erg kort om definitieve conclusies te trekken. De komende vijf jaar worden nog meer peilbuizen gemeten en geanalyseerd. Ook wordt gemonitord of in de bodemkwaliteit en vegetatie veranderingen te zien zijn.

Teun Spek, Provincie Gelderland

**provincie
Gelderland**

Pachters in de Havikerwaard

In gesprek met Wim van der Weele en Ria Kragt

Wim van der Weele en Ria Kragt zijn burens van elkaar én van het gebied waar door K3 op dit moment gewerkt wordt. Beiden hebben ze een melkveebedrijf in de Havikerwaard en pachten ze grond van Middachten. Het project Havikerwaard Zuid raakt ook gronden die zij in gebruik hebben. We zochten ze op om te horen wat hun ervaringen tot nu toe zijn.

Wat merken jullie tot nu toe van de werkzaamheden in de Havikerwaard?

Wim: "Ik vind het wel ingrijpend. Op dit moment ben ik 10 hectare kwijt. Dat komt gelukkig wel weer terug. Maar over een paar jaar raak ik 12 hectare definitief kwijt van de in totaal 130 hectare. Dat was van tevoren bekend hoor, en we zijn gecompenseerd, maar het is natuurlijk niet niks."

Ria: "Wij raken 6 hectare kwijt, van de in totaal 126. Maar op dit moment hebben wij er nog niet zo heel veel last van."

We kunnen ons voorstellen dat jullie niet kunnen wachten totdat jullie op die grond weer landbouw kunnen bedrijven...

Beide: "Uiteraard! Iedereen die aan onze landbouwgrond zit, zijn in principe geen vrienden van ons, haha!"

Wim: "Nee maar serieus, grond is natuurlijk ons productiemiddel, het is letterlijk ons leven. Dat raak je dus liever niet kwijt. Maar het is niet anders en we zijn gecompenseerd. Het wordt gelukkig uiteindelijk weer landbouwgrond. Dat is nu al in het gebied te zien."

Hoe zijn de contacten?

Ria: "De lijnen zijn kort. Via Middachten en via K3Delta kunnen we snel contact opnemen als het moet. Maar er is nog niet veel contact nodig geweest hoor. Ik heb nog niet echt overlast ervaren. Wel zijn we laatst weer een keer met z'n allen 'het veld' in geweest."

Wim: "De snelste weg is contact opnemen met Frank Kock van K3Delta, die de uitvoering van het werk managet. Maar ook voorafgaand aan het traject is er contact geweest. We hebben veel met elkaar aan de keukentafel gezeten."

Jullie maken je ook sterk voor een fietspad langs de Weertsdijk. Kunnen jullie daar wat meer over vertellen?

Wim: "Fietzers en vrachtwagens die vanaf de zandwinning komen of er naartoe rijden, rijden nu over dezelfde smalle Weertsdijk. Vrachtwagens kunnen de fietsers slecht voorbij, daarvoor is het te smal. Het is gewoon gevaarlijk. Er fietsen veel scholieren en dagjesmensen."

Ria: "En het wordt in de toekomst alleen maar drukker, want vanuit Rheden komt er wellicht ook een fietspad deze kant op. Het is veel beter om een apart fietspad langs de dijk te leggen. Fietssuggestiestroken zoals die nu zijn voorzien door

de gemeente Rheden, hebben niet de voorkeur. Daar worden samen met K3Delta en Middachten gesprekken over gevoerd met de gemeente. Daarbij hoop ik ook dat op lange termijn het fietspad dat nu vanaf de A348 de Havikerwaard in loopt, wordt doorgetrokken als het werk straks klaar is. Wellicht kan het langs de plek waar nu de zandwinstallatie staat."

Wat is jullie wens voor de toekomst?

Ria: "Dat we hier kunnen blijven boeren en dat er voor onze kinderen hier ook een agrarische toekomst is. En straks wordt onze landbouwgrond weer teruggebracht. Ik hoop dat dat goed gebeurt, dus dat de opbouw van de lagen goed gaat zijn. Dat is belangrijk voor ons. En ik hoop dat er niet teveel ganzen komen. Er komt meer water en dat water zal ganzen aantrekken, maar dat is niet goed voor het gras."

Wim: "Blijf zeggen wat je doet en doen wat je zegt! Dan kun je op een goede manier met elkaar in contact blijven."

Voor meer informatie over het project kunt u contact opnemen met:

Iwan Reerink
Senior Projectleider K3
024 348 88 54
i.reerink@k3.nl

K3DELTA

een **K3** onderneming

